

**Міністерство освіти і науки України
Дніпропетровський національний університет
ім. Олеся Гончара**

В.В.Ніколенко

**ПОСІБНИК ДО ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ»**

2013

ББК 60.5
Н 63

Ніколенко, В.В. Посібник до вивчення курсу «Соціологія політики»
[Текст] / В.В. Ніколенко. – Д.: 2013. – 20 с. [Електронний ресурс]

Викладено рекомендації та основні вимоги до вивчення курсу «Соціологія політики», наведено теми рефератів, питання для обговорення на семінарах та самоконтролю, список рекомендованої літератури для самостійної роботи.

Для студентів ДНУ, які навчаються за фахом «Соціологія».

Вступ

Мета курсу – вивчення студентами соціологічної теорії політики, її структури, функцій, закономірностей та найбільш актуальних явищ і феноменів, які привертають до себе увагу з боку соціологів відповідного профілю. Суттєву увагу приділено як основним формам і характерним ознакам політичного життя суспільства в цілому, так і специфіці прояву цього явища в кризовому суспільстві зокрема.

Курс складається з трьох розділів. У першому розділі розглядаються поняття, цілі та функції соціології політики, процес її інституціоналізації та проблемне коло питань, які особливо актуальні для вітчизняної соціологічної теорії політики. У другому – акцентується увага на основних парадигмах і концепціях соціології політики, що визначають сучасний стан цієї дисципліни та являють собою науково-дослідний доробок світової соціологічної думки. Третій розділ дає змогу виокремити специфічні ознаки функціонування політичної активності крізь призму соціально-диференціюючих факторів як у межах глобального суспільства, так і в сучасному українському суспільстві.

У результаті вивчення матеріалу курсу студенти повинні знати:

- основні поняття соціологічної теорії політики, її цілі, функції, етапи розвитку та проблемне коло питань, що визначають науковий статус цієї дисципліни;
- суспільну та наукову логіку інституціоналізації соціології політики;
- найбільш впливові парадигми та концепції соціології політики;
- основні соціально типові закономірності, що визначають соціологічну сутність політики на сучасному етапі;
- ментальні та соціокультурні риси сучасної української політики;
- особливості девіаційної сегментації політичної діяльності;
- значення політичного маркетингу у світі, що глобалізується.

Уміти

- досліджувати політичну діяльність у контексті соціологічного стилю мислення;
- виділяти основні напрямки загальнонаціональної та регіональної політики та обґрунтовувати шляхи їх удосконалення.

Методи опанування курсу:

- конспектування лекцій і самостійне опрацювання лекційного матеріалу за конспектом;
- підготовка до семінарських занять та одноосібні й колективні доповіді під час проведення семінарів;

- пошук необхідної літератури, опрацювання бібліотечних каталогів, робота зі спеціальною літературою в наукових бібліотеках;

- написання есе, рефератів та модульних контрольних робіт за визначеними темами.

Форми контролю знань:

- оцінка знань із поточної теми на семінарі;
- оцінка якості підготовки реферату за текстом або виступу на семінарі;
- проміжна атестація за підсумком роботи на семінарах;
- перевірка тестів або модульних робіт;
- екзаменаційна оцінка або залік.

Список рекомендованої літератури

Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: Матер. регіон. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 18 травня 2005 р.) – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2005. – 196 с.

Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – 252 с.

Бурдьє, П. Социология политики: пер. с фр. [Текст] / П. Бурдьє. – М.: 1993. – 317 с.

Вебер, М. Политика как призвание и профессия [Текст] / М. Вебер // Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – 223 с.

Вятр, Е. Социология политических отношений: пер. с польск. [Текст] / Е. Вятр. – М.: Прогресс, 1997. – 273 с.

Дарендорф, Р. У пошуках нового устрою: Лекції на тему політики свободи у ХХІ столітті [Текст] / Р. Дарендорф: Пер. з нім. А. Орган. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2006. – 109 с.

Куценко, О.Д. Соціологія політики [Текст] / О.Д. Куценко // Спеціальні та галузеві соціології: навч. посібник / В.Є. Пилипенко, І.М. Попова та ін.; 2-е вид. – К.: «Фоліант», 2007. – С. 52-87.

Липсет, С. Политическая социология [Текст] / С. Липсет // Американская социология. Проблемы. Перспективы: пер. с англ. – М.: Прогресс, 1972. – 370 с.

Невичерпність демократії: Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини / Упоряд. О.І. Терех, Я.Г. Оксюта. – К. Укр. письменник, 1994. – 174 с.

Основи політичної науки: курс лекцій [Текст] / за ред. Б. Кухти. – Л.: Кальварія, 1997. – Ч.1. – 270 с.

Савойська, С.В. та ін. Українська мова як державна: освіта, політика: Монографія [Текст] / С.В. Савойська, В.Ф. Панібудьласка, А.М. Тугай; За ред. С.В. Савойської. – К.: Вища шк., 2009. – 319 с.

Токвиль, А. Демократия в Америке [Текст] / А. Токвиль: пер. с фр. / Предисл. Ласки Дж. Л. – М.: Прогресс, 1994. – 554 с.

ПРОГРАМА КУРСУ

Модуль I. Особливості інституціоналізації та науковий статус соціології політики

Тема 1. Соціологія політики як галузева соціологічна дисципліна

Визначення основних категорій соціології політики: політика, влада, політичний устрій, сила, авторитет, соціально-політичні відносини, громадянське суспільство тощо. Науковий статус соціології політики. Місце соціології політики в системі соціально-гуманітарного знання. Особливості політики як підсистеми у взаємозв'язку з іншими підсистемами суспільства: культурою, економікою, мораллю, громадянським суспільством тощо. Функціоналістська та конфліктологічна парадигми в процесі дослідження взаємодії держави та суспільства.

Теми рефератів

1. Евристичні можливості соціології політики.
2. Внесок українських соціологів, дослідників у процеси інституціоналізації соціології політики.
3. Основні парадигми соціології політики.

Питання до семінару

1. Науковий статус соціології політики: об'єкт, предмет, дослідницькі завдання.
2. Функціоналістська та конфліктологічна парадигми дослідження взаємодії держави та суспільства.

Контрольні завдання

1. Дайте визначення основних термінів соціології політики.
2. Охарактеризуйте конкретні приклади взаємодії політичної сфери з іншими сферами життєдіяльності суспільства.

Список рекомендованої літератури

Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – С. 22-53.

Бурлачук, В та ін. Політична соціологія Михайла Грушевського [Текст] // Біля витоків соціологічної думки в Україні / В. Бурлачук, М. Молчанов, В. Степаненко; Під ред. В. Танчера; Ін-т соціології НАНУ. – Київ: 1996 – С. 64-78.

Гребіневич, О. Легітимативні процеси в суспільстві ліберально-демократичної культури: (поняття легітимності в політичній соціології,

моделі демократії та лібералізму) [Текст] / О. Гребіневич // Філософ. думка. – 2005. – №6. – С.99-126.

Коржов, Г.О. Олігархія як модель обмеженої модернізації [Текст] / Г.О. Коржов // Укр. соціум. – 2007. – № 1. – С. 104-115.

Куценко, О.Д. Соціологія політики [Текст] / О.Д. Куценко // Спеціальні та галузеві соціології: навч. посібник / В.Є. Пилипенко, І.М. Попова та ін.; 2-е вид. – К.: «Фоліант», 2007. – С. 52-87.

Новічкова, О.С. Формування методології критичного політичного аналізу у Раймона Арона [Текст] / О.С. Новічкова // Наук. зап. – К., 2005. – Т.45: Політичні науки. – С.27-32.

Орлик, П. Пакти й Конституції законів та вольностей Війська Запорозького [Текст] // Невичерпність демократії: Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини / Упоряд. О.І. Терех, Я.Г. Оксюта. – К. Укр. письменник, 1994. – С. 37-40.

Пазиніч, Ю.М. Політична свідомість як підґрунтя політичної культури України козацької доби [Текст] / Ю.М. Пазиніч // Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара. Вісник № 9/2. Т. 17. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія: Вид-во ДНУ, 2009. – С. 333-341.

Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії: Монографія [Текст] / За заг. ред. д.і.н., проф. А.І. Кудряченка. – К.: НІСД, 2007. – 396 с.

Тітар, І. Консолідація демократії: проблема визначення поняття [Текст] / І. Тітар // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 4. – С.39-54.

Тема 2. Історичні траєкторії розвитку соціології політики

Г. Спенсер про політичний аспект надорганічної еволюції. А. Токвіль і його дослідження «Демократія в Америці». Репресивне і реститутивне право, за Е. Дюркгеймом. Теорія соціальної дії М. Вебера. П'ять типів реальної політичної поведінки, за Р. Мертоном. Дослідження позасвідомих складників політичної поведінки людини крізь призму соціального і гуманістичного психоаналізу З. Фрейда. Захисні механізми людської психіки. Закон перманентної фрустрації П. Сорокіна. Соціально типові закономірності політичного життя, за Н. Смелзером. Процес цивілізації та його вплив на політичні структури, за Н. Еліасом. Вибірчі системи: соціологічна характеристика. Рівень участі у виборах: залежність від статусу, гендерної належності та віку.

Теми рефератів

1. А. Токвіль та його дослідження «Демократія в Америці».
2. Репресивне та реститутивне право в соціологічній спадщині Е. Дюркгейма.
3. Психоаналітичний напрям досліджень у соціології політики.

Питання до семінару

1. Дослідження політичних процесів у класичному етапі розвитку соціології.
2. Інституціоналізація соціології політики в контексті американської соціологічної традиції.
3. З. Фрейд і Е. Фром про особливості впливу політики на свідомі та позасвідомі складники людської поведінки.

Контрольні завдання

1. Наведіть п'ять типів реальної політичної поведінки за Р. Мертоном
2. Поясніть закон перманентної флуктуації П. Сорокіна.
3. Укажіть відомі вам соціально типові закономірності політичного життя за Н. Смелзером.

Список рекомендованої літератури

- Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – 252 с.
- Бурдьє, П. Социология политики: пер. с фр. [Текст] / П. Бурдьє. – М.: 1993. – 317 с.
- Гіденс, Е. Соціологія [Текст]: пер. з англ. О. Онищенко, В. Шовкун, А. Олійник / Е. Гідденс. – К.: Основи. 1999. – С. 398-424.
- Дешко, Т.В. Інструментарій аналізу виборчих систем [Текст] / Т.В. Дешко // Наук. зап. – К., 2005. – Т. 45: Політ. науки. – С.50-60.
- Еліас, Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психологічні дослідження. [Текст] – К., Видавничий дім «Альтернативи». – 2003. – 672 с.
- Іващенко, О. Пасивні виборці: нові прояви старих звичок? [Текст] / О. Іващенко // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг // за ред. д-ра екон. наук В. Ворони, д-ра соц. наук М. Шульги. – К., 2010. – С. 82-89.
- Рузвельт, Ф. Д. Чотири свободи [Текст] // Невичерпність демократії: Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини / Упоряд. О.І. Терех, Я.Г. Оксюта. – К. Укр. письменник, 1994. – С. 97-98.
- Рушійні сили небажаних реформ: уроки українського перехідного періоду [Текст] / В. Дубровський [и др.] // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2010. – №1. – С.56-72.
- Смелзер, Н. Социология [Текст] / Н. Смелзер. Пер. с англ. – М.: Феникс, 1994. – С. 521-548.
- Токвиль, А. Демократия в Америке [Текст] / А. Токвиль: пер. с фр. / Предисл. Ласки Дж. Л. – М.: Прогресс, 1994. – 554 с.

Тема 3. Основні типи політичної влади та форми правління державою

Тоталітарний, авторитарний і демократичний типи політичної влади. Типові особливості тоталітарних держав, за З. Бжезинським. Основні характеристики авторитаризму та демократії. Форми правління державою: президентська республіка, змішані республіки (напівпрезидентські, парламентсько-президентські, президентсько-парламентські), парламентські республіки, парламентські конституційні монархії, конституційні монархії, абсолютні монархії, країни без конституції та ін. Законодавча база політичної діяльності в Україні.

Теми рефератів

1. Сутність та динаміка змін основних форм правління державою в Україні.
2. Ситуаційні переваги та недоліки основних типів політичної влади.

Питання до семінару

1. Основні типи політичної влади.
2. Форми правління державою.
3. Тоталітаризм та авторитаризм: загальне та специфічне.

Контрольні завдання

1. З'ясуйте специфіку тоталітаризму та авторитаризму як типів політичної влади.
2. Укажіть типові особливості тоталітарних держав за З. Бжезинським.
3. Наведіть та розкрийте сутність основних форм правління державою.

Список рекомендованої літератури

Александров, Д. Структурні зміни в уявленнях про домінуючі соціальні групи українського суспільства [Текст] / Д. Александров // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг // за ред. д-ра екон. наук В.Ворони, д-ра соц. наук М. Шульги. – К., 2010. – С. 128-135.

Бурлачук, В. Влада і тіло: історія кохання [Текст] / В. Бурлачук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 2. – С. 24-38.

Вельцель, Х. Людський розвиток і «вибух» демократії: варіації змін режимів серед 60 суспільств: аналіз впливу культурної модернізації на демократизацію в різних країнах [Текст] / Х. Вельцель, Р. Інглгарт // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. – №1. – С.85-118.

Визначення і вимірювання демократії / За ред. Д. Бітема; пер. з англ. Г. Хомечко. – Л.: Літопис, 2005. – 318 с.

Габермас, Ю. Три нормативні моделі демократії [Текст] / Ю. Габермас // Демократія: Антологія [Текст] / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – 1108 с.

Макеев, С. Соціально-економічна стратифікація в Україні: неадекватні оцінки, хибні пріоритети [Текст] / С. Макеев // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг // за ред. д-ра екон. наук В. Ворони, д-ра соц. наук М. Шульги. – К., 2010. – С.119-127.

Макиавелли, Н. Государь [Текст] / Н. Макиавелли. – М.: Планета, 1990. – 305 с.

Резнік, О. Центральні інститути влади України крізь призму масових настроїв населення [Текст] / О. Резнік // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг // за ред. д-ра екон. наук В. Ворони, д-ра соц. наук М. Шульги. – К., 2010. – С.40-47.

Токвиль, А. Демократия в Америке [Текст] / А. Токвиль: пер. с фр. / Предисл. Ласки Дж. Л. – М.: Прогресс, 1994. – 554 с.

Модуль II. Основні концепти та парадигми соціології політики

Тема 4. Політична соціалізація та політичні процеси на сучасному етапі

Політичні погляди та особливості участі населення в політичному житті України. Визначення політичної соціалізації. Вплив основних агентів соціалізації на світогляд людини (довіра, компетентність, ставлення до влади). Особливості формування політичних симпатій під впливом сімейно-шлюбних відносин. Деякі властивості гендерної політичної соціалізації. Європейський досвід залучення жінок до адміністративної діяльності. Крос-культурні особливості політичної соціалізації. Публічна соціологія (М. Буравой) та екзистенціальна соціологія (Марсель Болль де Баль) у процесах інституціоналізації соціології політики.

Теми рефератів

1. Політична соціалізація: основні етапи, агенти, функції.
2. Особливості політичної соціалізації в сучасному українському суспільстві.
3. Гендерний вимір політичної соціалізації.

Питання до семінару

1. Соціологічні теорії політичної соціалізації.
2. Соціально-типові та крос-культурні особливості політичної соціалізації.

Контрольні завдання

1. Охарактеризуйте основні соціальні фактори, які впливають на процеси політичної соціалізації.
2. З'ясуйте, який внесок у становлення соціології політики зробили М. Буравой і М. Баль.

Список рекомендованої літератури

Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – С. 122-127.

Баснин, А.С. Политическая и социальная активность как фактор общественного развития [Текст] / А.С. Баснин // Грані. – 2006. – №2. – С.140-143.

Невичерпність демократії: Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини / Упоряд. О.І. Терех, Я.Г. Оксюта. – К. Укр. письменник, 1994. – 174 с.

Пашина, Н.П. Теоретико-методологічні проблеми дослідження політичної ідентифікації особи: соціологічний концепт [Текст] / Н.П. Пашина // Грані. – 2010. – №3. – С.151-154.

Побочий, І.А. Освіта – основний фактор політичної соціалізації молоді [Текст] / І.А. Побочий // Соціально-гуманітарна освіта і наука в сучасному українському суспільстві: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали регіон. наук.-практ. конф. 22 травня 2009 р. / наук. ред. В.В. Іваненко. – Д., 2009. – С.34-38.

Потехин, А.В. Общественное мнение США и создание ООН. Монография [Текст] / А.В. Потехин, И.А. Бетяр. – К.: Наук. думка, 1993. – 127 с.

Риндак, О.В. Особливості формування політичних орієнтацій та цінностей студентської молоді [Текст] / О.В. Риндак // Соціально-гуманітарна освіта і наука в сучасному українському суспільстві: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали регіон. наук.-практ. конф. 22 травня 2009 р. / наук. ред. В.В.Іваненко. – Д., 2009. – С.190-194.

Стегній, О. Тенденції розвитку асоціативних груп інтересів (на прикладі екологічного руху в Україні) [Текст] / О. Стегній // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 3. – С. 222-235.

Українська політична нація: проблеми становлення: зб. наук. ст. / за заг. ред. М.М. Разумного; Нац. ін-т стратег. дослідж. – К.: НІСД, 2012. – 384 с.

Тема 5. Зміна характеру держави та влади в постіндустріальному суспільстві

Нова соціальна постіндустріальна реальність. Диференціація політичних поглядів на сучасному етапі. Європейський вибір України: особливості зовнішньої та внутрішньої політики. Атрибутивні характеристики розширення демократичного представництва та трансформація представницької демократії в партисипативну. Держава загального добробуту: соціальна політика, підприємництво, зелена економіка, економіка знань. Соціологічні дослідження політичних процесів в Україні. Індекс авторитаризму та його динаміка. Індекс дестабілізаційного протестного потенціалу та його вплив на соціально-політичні процеси.

Теми рефератів

1. Теоретико-методологічні особливості дослідження політичних процесів на сучасному етапі.
2. Фонові обставини трансформації представницької демократії в партисипативну.

Питання до семінару

1. Особливості трансформації політичного простору в постіндустріальному світі.
2. Основні соціологічні індекси та методичні особливості вимірювання політичних процесів.

Контрольні завдання

1. Укажіть методичні особливості проведення соціологічних досліджень, які впливають на вимірювання політичної довіри.
2. Які соціологічні кампанії досліджують політичні процеси в Україні?

Список рекомендованої літератури

Барсукова, С. Стратегии сращивания бизнеса и власти: теневая экономика и теневая политика в современной России [Текст] / С.Барсукова // Свободная мысль – XXI. – 2006. – № 3. – С.5-14.

Бекешкіна, І. Динаміка оцінок населенням стану демократії в Україні (2004-2006) [Текст] / І. Бекешкіна // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг // за ред. д-ра екон. наук В. Ворони, д-ра соц. наук М. Шульги. – К., 2010. – С.24-37.

Дзяд, О.В. Європейські засади для розбудови економіки знань в Україні [Текст] / О.В. Дзяд // Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара. Вісник. – № 10/2. Т. 17. Серія: Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2009. – Вип. 1. – С. 27-33.

Зоткін, А. Інтеграція і регіоналізація – два вектори єдиної політики Євросоюзу [Текст] / А. Зоткін // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – №4. – С.67-83.

Коритнікова, Н.В. Напрями впливу інтернет-технологій на політичне життя суспільства [Текст] / Н.В. Коритнікова // Укр. соціум. – 2007. – № 2. – С. 139-149.

Мілек, М. Соціальна політика Польщі в сфері професійної реабілітації і праці інвалідів [Текст] / М. Мілек, Я. Мілек // Львівський державний ін-т новітніх технологій та управління ім. В. Чорновола. Вісник. – 2007. – № 2. – С. 233-243.

Овчаренко, А. Аналіз моделей соціальної політики держав загального добробуту [Текст] / А. Овчаренко // Формування ринкової економіки в Україні: Зб. наук. праць / Відп. ред. С.М. Панчишин; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – Вип. 22. – С. 222-224.

Резнік, О. Динаміка чинників протестних практик населення України [Текст] / О. Резнік // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – №3. – С.100-125.

Савельєва, Н. Уроки англійської: все про охорону праці у Великобританії [Текст] / Н. Савельєва // Охорона праці: Науково-відавничий журнал / Європейська асоціація з безпеки. – 2011. – № 10. – С. 22-24.

Тема 6. Політична диференціація та партійно-політична структура українського суспільства

Розвиток партійної системи в Україні: історія та сучасність. Особливості пропорційної та мажоритарної виборчих систем в Україні. Основні критерії стабільного складу партійної системи за Р. Роузом і Т. Маккі. Наявність у політичних сил власного стабільного електорату. Динаміка партійно-політичної структури новітньої історії України. Ідеологічні ідентифікації населення та електоральний вибір. Відносна однорідність електоратів політичних сил. Соціально-економічна стратифікація в Україні як основа для політичних симпатій. Критерії рівня сформованості партійної політичної системи. Бінарний дискурс громадянського суспільства, за Дж. Александером.

Теми рефератів

1. Основні етапи становлення багатопартійної системи в Україні: соціологічний вимір проблеми.
2. Електоральні симпатії українського суспільства: особливості формування та фактори впливу.
3. Пропорційна та мажоритарна виборчі системи: переваги та недоліки.

Питання до семінару

1. Становлення політичної партійної системи в Україні: соціологічна характеристика проблеми.
2. Основні критерії рівня сформованості партійної політичної системи.

Контрольні завдання

1. Укажіть, чи існує зв'язок між ідеологічними перевагами населення України та електоральним вибором.
2. Охарактеризуйте основні критерії рівня сформованості партійної політичної системи за І. Бекешкіною.
3. Назвіть основні причини динаміки партійно-політичної структури українського суспільства.

Список рекомендованої літератури

Балабан, Р.В. Політичні партії України на шляху до політичного класу [Текст] / Р.В. Балабан // Наук. зап. / Голова ред. кол. Ю.А. Левенець. – К., 2008. – Вип. 38. – С.77-93.

Бекешкіна, І. Політична диференціація і партійно-політична структура українського суспільства [Текст] / І. Бекешкіна // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг // за ред. д-ра екон. наук В. Ворони, д-ра соц. наук М. Шульги. – К., 2010. – С.48-60.

Голобуцький, О. Партія зелених України: Спроба аналізу [Текст] / О. Голобуцький, Я. Павловський, О. Шевчук. – К.: КМ Академія, 2004. – С.117-128.

Іванюк, М. Інститути громадянського суспільства в контексті демократичного поступу України [Текст] / М. Іванюк // Грані. – 2006. – №1. – С.147-151.

Колодій, А. Становлення громадянського суспільства в Україні [Текст] / А. Колодій // Незалежний культурологічний часопис. – 2001. – № 22. – С. 21-53.

Сергєєв, В.С. Неурядові організації як інструменти впливу груп інтересів [Текст] / В.С. Сергєєв // Грані. – 2006. – №4. – С.139-142.

Симончук, О. Класова дія: тенденції формування соціальних класів в Україні [Текст] / О. Симончук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2011. – №4. – С.50-96.

Складові демократії [Текст] / М. Даріабегі [та ін.]; за ред. Д. Геттінг, В.-Д. Міхаелі. – К.: Либідь, 1993. – 160 с.

Степаненко, В. Громадянське суспільство як дискурс та соціальний нормативний порядок у соціології Д. Александера [Текст] / В. Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 2. – С.5-24.

Модуль III. Евристичний потенціал соціології політики на сучасному етапі

Тема 7. Політична культура суспільства: зміст, функції, тенденції розвитку

Внесок античних авторів (Платон, Аристотель та ін.) у розробку проблематики культури політичного життя. Легітимність влади як важливий складник розвитку політичної культури. Визначення політичної культури за Г. Алмондом та С. Вербою. Типологія політичної культури: патріархальна, підданська, активістська. Динаміка та основні соціально-типові закономірності активності електорату у виборчих процесах. Пасивні та активні виборці: нариси до соціального портрета. «Старі» та «нові» пасивні виборці: соціологічна характеристика.

Теми рефератів

1. Політична культура суспільства: визначення, генеза, основні індикатори.
2. Типологізація як метод дослідження політичної культури.
3. Політична культура сучасного українського суспільства.

Питання до семінару

1. Культура політичного життя та політична культура: загальне та особливе.
2. Політична культура сучасного суспільства в контексті соціально-диференціюючих факторів.
3. Політична культура як різновид загальнонаціональної культури українського суспільства.

Контрольні завдання

1. Поясніть, у чому саме полягає специфіка «нових» і «старих» пасивних виборців в українському суспільстві.
2. Визначте сутність зв'язку між загальнонаціональною культурою суспільства та її політичним різновидом.
3. Укажіть, які, на вашу думку, соціально-диференціюючі фактори обумовлюють активність електорату у виборчих процесах.

Список рекомендованої літератури

Аристотель. Політика [Текст] // Невичерпність демократії: Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини / Упоряд. О.І. Терех, Я.Г. Оксюта. – К. Укр. письменник, 1994. – С. 14-18.

Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – С. 53-62.

Бортников, В. Соціокультурний вимір політичної участі [Текст] / В. Бортников // Політичний менеджмент: Український науковий журнал. Політологія. Соціологія. Психологія. Менеджмент. – 2007. – №5. – С.76-91.

Головаха, Є. Політична культура українського суспільства за даними соціологічного моніторингу та міжнародного порівняльного дослідження [Текст] / Є. Головаха, Н. Паніна // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг // за ред. д-ра екон. наук В.Ворони, д-ра соц. наук М. Шулги. – К., 2010. – С.12-23.

Дмитрук, Д.А. Соціокультурна складова та її інституціоналізація в політичному виборі: політичні рішення і політичний вибір [Текст] / Д.А. Дмитрук // Укр. соціум. – 2007. – №5-6. – С.18-30.

Ковальчук, Т. Інституціональний вимір культурної політики Європейського Союзу [Текст] / Т. Ковальчук // Політичний менеджмент: Український науковий журнал. Політологія. Соціологія. Психологія. Менеджмент. – 2009. – № 2. – С. 146-154.

Ковальчук, Т. Спільна культурна політика Європейського Союзу як фактор європейської інтеграції [Текст] / Т. Ковальчук // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць / Відп. ред. А.Г. Дерев'янка. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, ін-т Міжнарод. відносин, 2007. – Вип. 69, Ч.2. – С. 46-47.

Проскуріна, О.О. Україна та розвиток цивілізації на рубежі століть: проблеми політичної культури в контексті інтеграції ЄС [Текст] / О.О. Проскуріна // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць, Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, 2006. – Вип. 65: Ч.1. – С. 36-40.

Сорока, Ю.В. Особливості політичної культури населення в контексті проблем євроатлантичної інтеграції України [Текст] / С.В. Сорока // Взаємодія громадських організацій та державних установ у здійсненні стратегічного євроатлантичного інтеграційного курсу України: Наук.-практ. конф. – Київ: 2007. – С. 107-111.

Щербак, М. Соціально-класові характеристики політичної культури в Україні: досвід застосування соціологічного тесту «Типи політичної культури» [Текст] / М. Щербак // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 3. – С. 153-161.

Тема 8. Політична довіра: соціологічний вимір проблеми

Основні чинники політичної довіри громадян: раціонально-цільовий, правовий, економічний. Шкали вимірювання довіри до державних та політичних інститутів, їх основні показники. Довіра до політичних

інститутів: динаміка змін. Методичні чинники, що впливають на результати досліджень рівня довіри. Політичний абсентеїзм та соціальний ескапізм: загальне та особливе.

Теми рефератів

1. Ресурс довіри в політичному житті: основні показники та властивості.
2. Політичний абсентеїзм: визначення, фонові обставини, ймовірні суспільні наслідки.
3. Методичні особливості вимірювання ресурсу політичної довіри.

Питання до семінару

1. Зміст політики та основні типи політичної культури.
2. Політичний абсентеїзм: основні причини і характерні тенденції.

Контрольні завдання

1. Дайте визначення термінам «політична довіра» та «політичний абсентеїзм».
2. Укажіть, як фактори впливають на вимірювання ресурсу політичної довіри.
3. Наведіть відомі вам шкали вимірювання ресурсу довіри.

Список рекомендованої літератури

Большов, Є. Якість прогнозування результатів виборів: міри точності та джерела помилок [Текст] / Є. Большов // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2011. – №1. – С.95-115.

Вишняк, О. Довіра до політичних інститутів: поняття, показники та тенденції змін [Текст] / О. Вишняк // Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг // за ред. д-ра екон. наук В.Ворони, д-ра соц. наук М.Шульги. – К., 2010. – С.24-39.

Вілета, О.М. Рівень довіри населення України до діяльності депутатів Верховної Ради I-IV скликань, політичних партій та рухів [Текст] / О.М. Вілета // Укр. соціум. – 2007. – №1. – С. 81-88.

Гафарова, К.Е. Європейські соціальні стандарти та їх імплементація в Україні [Текст] / К.Е. Гафарова // Академічний огляд. Економіка та підприємництво. (Дніпропетровський ун-т економіки та права, Нац. гірничий ун-т): Науково-практичний журнал / Дніпропетровський університет економіки та права імені Альфреда Нобеля. – 2011. – № 1. – С. 25-31.

Максимов, А.А. «Чистые» и «грязные» технологии выборов [Текст] / А.А. Максимов. – М.: Дело, 1999. – 448с.

Полторак, В. Соціологічний механізм референдуму: проблеми реалізації [Текст] / В. Полторак // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – №4. – С.203-211.

Стеценко, Т. Місце довіри в теоретичній моделі структури соціального капіталу [Текст] / Т. Стеценко // Соціальні виміри суспільства. Збірник наукових праць: НАН України, Інститут соціології. – К., 2011. – С. 305-319.

Тема 9. Лідер та лідерство в соціально-політичному вимірі організації життя суспільства

Значення лідерських властивостей у політичному та суспільному житті. Етимологія терміна «лідер». Лідери громадської думки в соціологічному та маркетинговому визначеннях. Основні аспекти політичного лідерства: формально-посадовий статус; суб'єктивна діяльність щодо виконання відповідної соціальної ролі. Типологія лідерів. Найбільш характерні властивості лідерського домінування. Внесок у розробку теорії лідерства Н. Макіавеллі, Т. Карлейля, Ф. Ніцше, Дж. Дьюї, С. Хука, Дж. Опегеймера, Н. Фроліха. Історичний процес виокремлення особистості. Лідерство та типи культури: Старий світ, Новий світ, Азійсько-Тихоокеанський регіон. Лідерство і харизма. Три типи харизматичної особистості, за Д. Голдхабергом. Соціологічно важливі ознаки харизматичного лідерства. Основні соціологічні теорії лідерства. Ефект «плацебо».

Теми рефератів

1. Лідер у сучасному політичному житті: нариси до соціального портрета.
2. Евристичні можливості соціологічних теорій лідерства.
3. Лідерські якості в різних типах культури.

Питання до семінару

1. Лідерство в політичному житті: логіка виникнення та генеза основних властивостей.
2. Типологія лідерства.
3. Соціологічні теорії пояснення феномену лідерства.

Контрольні завдання

1. Дайте визначення терміну «лідери громадської думки» в соціологічному та маркетинговому вимірах.
2. Укажіть, у чому полягає мета та основні завдання соціологічної теорії лідерства.
3. Харизматичні лідери: типологія та основні властивості.

Список рекомендованої літератури

Аристотель. Політика [Текст] // Невичерпність демократії: Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини / Упоряд. О.І. Терех, Я.Г. Оксюта. – К. Укр. письменник, 1994. – С. 14-18.

Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – С. 153-159.

Бурлачук, В та ін. «Класократична» версія моделювання української державності В'ячеслава Липинського [Текст] // Біля витоків соціологічної думки в Україні / В. Бурлачук, М. Молчанов, В. Степаненко; Під ред. В. Танчера; Ін-т соціології НАНУ. – Київ: 1996 – С. 102-109.

Гончар, Б.М. Вашингтон Джордж // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004. – Т. 1 – С. 173.

Маляренко, В.В., Лукашев А.С., Голіков О.С., Хижняк, О.В. Образ ідеального політичного лідера у сприйнятті харківського виборця (за результатами фокус-групових інтерв'ю) [Текст] // Укр. соціум. – 2009. – № 2. – С. 132-141.

Мельниченко, В.І. Вдосконалення системи публічної влади: суб'єктивні оцінки об'єктивної необхідності: демократична організація влади: теорія та українська практика [Текст] / В.І. Мельниченко // Укр. соціум. – 2005. – №2-3. – С.88-99.

Траверсе, О. Політичне лідерство, національна еліта і практика модернізації суспільства [Текст] / О. Траверсе // Політ. менеджмент. – 2006. – №1. – С.27-36.

Черепанова, Т.В. Харизма как воля к власти: социофилософские подходы к исследованию харизматического лидерства [Текст] / Т.В. Черепанова // Грані. – 2007. – №3. – С.99-104.

Шопа, Г. Бенджамін Франклін – видатний учений і громадський діяч Америки [Текст] / Г. Шопа // Світ фізики. – 2006. – № 1. – С. 21-26.

Питання до іспиту

1. Сутність соціології політики як навчальної та дослідної дисципліни.
2. Державний устрій: основні індикатори та властивості.
3. Особливості взаємодії різних типів політичних систем з економікою.
4. Політична соціалізація: визначення, агенти, етапи.
5. Основні форми державного правління: соціологічний вимір проблеми.
6. Типи політичних систем: соціологічна характеристика.
7. Наукові ідеї Е. Дюркгейма і М. Вебера в соціології політики.
8. Основні концепції соціології політичного життя Г. Спенсера.
9. Психоаналітична школа (З. Фрейд та ін.) у дослідженні політичних процесів.
10. Соціологія політики Н. Смелзера та Р. Мертона.
11. Політична диференціація та партійно-політична структура в Україні.
12. Ідеологічні уподобання та електоральний вибір у сучасній Україні.
13. Основні критерії функціонування політичної системи в Україні.
14. Зміст політики та основні типи політичної культури.
15. Політичний абсентеїзм: основні причини і характерні тенденції.

16. Вплив глобалізації на діалог громадянського суспільства й держави в Україні.
17. Ресурс політичної довіри в сучасній Україні: зміст, шкали вимірювання, основні індекси.
18. Основні фактори впливу та фонові обставини політичної довіри в Україні.
19. Лідер та лідерство: зміст, основні властивості та типи.
20. Історичний процес виокремлення особистості.
21. Лідерство і типи культури.
22. Лідер і харизма.
23. Теорія лідерських властивостей.
24. Теорія лідерської поведінки.
25. Ситуативні теорії лідерства.
26. «Нові» та «старі» політичні абсентеїсти: загальне та специфічне.
27. Соціально-диференціюючі фактори політичного абсентеїзму в Україні.
28. Демонстративне споживання та політичне життя: діалектика взаємодії.
29. Лакшері-індустрія в сучасному суспільстві та її вплив на політичні процеси.
30. Громадянське суспільство і правова держава: діалектика взаємодії.

Тематичний план дисципліни

Тема		Кількість годин		
		Всього	Лекції	Семінари
Модуль I. Особливості інституціоналізації та науковий статус соціології політики				
1	Соціологія політики як галузева соціологічна дисципліна	6	4	2
2	Історичні траєкторії розвитку соціології політики	6	4	2
3	Основні типи політичної влади та форми правління державою	6	4	2
Модуль II. Основні концепти та парадигми соціології політики				
4	Політична соціалізація та політичні процеси на сучасному етапі	6	4	2
5	Зміна характеру держави та влади в постіндустріальному суспільстві	6	4	2
6	Політична диференціація та партійно-політична структура українського суспільства	4	2	2

Модуль III. Евристичний потенціал соціології політики на сучасному етапі				
7	Політична культура суспільства: зміст, функції, тенденції розвитку	6	4	2
8	Політична довіра: соціологічний вимір проблеми	4	2	2
9	Лідер та лідерство в соціально-політичному вимірі організації життя соціуму	6	4	2
Всього		48	32	16

Зміст

Вступ.....	3
Модуль I. Особливості інституціоналізації та науковий статус соціології політики.....	5
Тема 1. Соціологія політики як галузева соціологічна дисципліна.....	5
Тема 2. Історичні траєкторії розвитку соціології політики.....	6
Тема 3. Основні типи політичної влади та форми правління державою....	7
Модуль II. Основні концепти та парадигми соціології політики	9
Тема 4. Політична соціалізація та політичні процеси.....	9
Тема 5. Зміна характеру держави та влади в постіндустріальному суспільстві.....	10
Тема 6. Політична диференціація та партійно-політична структура українського суспільства.....	11
Модуль III. Евристичний потенціал соціології політики на сучасному етапі.....	13
Тема 7. Політична культура суспільства: зміст, функції, тенденції розвитку.....	13
Тема 8. Політична довіра: соціологічний вимір проблеми.....	14
Тема 9. Лідер та лідерство в соціально-політичному вимірі організації життя соціуму	15
Питання до іспиту.....	18
Тематичний план дисципліни.....	19